

NEOBJAVLJENA MEDALJA U ČAST SV. JOSIPA IZ SPLITA

UDK: 737.2(497.583Split)“17“

Primljeno: 17. studenog 2022.

Izvorni znanstveni rad

ARSEN DUPLANČIĆ

Trondheimska 29

21000 Split, HR

arsenduplancic@gmail.com

U članku se objavljuje svetačka medalja s prikazom sv. Josipa s malim Isusom (avers) i križa s oruđima Kristove muke (revers) koja se datira u 18. stoljeće. Ona je dio zavjetnih darova iz splitske crkve sv. Barbare, srušene 1911. godine. Osim medalje, analiziraju se i ex voti od kojih se za neke utvrđuju analogije i postojanje zajedničkih predložaka. U obradu su također uključeni arhivski podaci o medaljama koje su veoma često bile dio krunica.

Ključne riječi: zavjetni darovi, ex voto, nakit, krunice, medalje, sv. Josip, oruđa Kristove muke, crkva sv. Barbare, Split

Već tisućljećima zavjetni darovi božanstvima i višim silama prate duhovni život čovjeka. S pojavom kršćanstva oni su usmjereni na Boga, Krista, Gospu, svece, anđele i s njima povezane pojmove i teme. Njihove su slike postale štovane i darivane predmetima za dobivanje potrebne milosti ili u znak zahvalnosti za uslišanu molitvu. Ti zavjetni darovi, ex voti,¹ veoma različiti po vrsti, zanimljivi su jer govore o osobitom štovanju nekog sveca, a s tim u vezi nužnosti njegova zagovora za stvari kojih je bio zaštitnik. Oni su, između ostaloga, važni za poznavanje zdravstvenih problema (npr. bolesti očiju),² za proučavanje gospodarstva (pomorstva, ribarstva...),³ mode (prikazi osoba), nakita i medalja.

1 Naziv ex voto čašće se koristi za zavjetne darove izrađene od srebrnih pločica.

2 Za svece zaštitnike zdravlja vidi A. Škrobonja 2004.

3 Za svece zaštitnike vezane uz more vidi I. Praničević Borovac 2017.

U Dalmaciji su se s vremenom uobičajili zavjetni darovi u obliku srebrnih pločica, nakita, medalja, kruna, slika i maketa brodova koji se još mogu vidjeti u crkvama te zbirkama crkvene umjetnosti, a njima su darivane ponajviše slike, ali i kipovi.⁴ Međutim, zbog umjetničke i materijalne vrijednosti, dio zavjetnih darova od zlata i srebra, bisera i dragog kamena nije uvijek dostupan za istraživanje. Osim toga, vlasnici su ih koristili za održavanje bogoštovnih zdanja, popravke oltara i slika, nabavu neophodnih liturgijskih predmeta itd. pa su manje važni, zastarjeli i oštećeni srebrni predmeti bili su prodavani i pretopljeni,⁵ a istu sudbinu doživjeli su i ex voti.⁶

Zbog mjera opreza, ali i problema s datiranjem, zavjetni darovi koji spadaju u nakit (prstenje, naušnice, ogrlice, privjesci, broševi, trepetljike tj. tremanti, križevi itd.)⁷ i razne zavjetne pločice – ex voti (likovi odraslih ljudi, djeca u povojima, dijelovi tijela, ribe itd.) još su slabo proučeni te su većinom obrađeni u člancima, a manje u monografijama. To je šteta jer vrsnoća njihove izrade, ljepota, raznovrsnost oblika i materijala predstavljaju važan doprinos našoj baštini.

U zavjetne darove spadaju i svetačke medalje/medaljice bez obzira na to jesu li samostalne ili umetnute u ukrasni predmet, u prvom redu privjesak za ogrlicu. One imaju lik sveca ili svetački motiv, a izrađivane su u velikom broju primjeraka. Ovisno o popularnosti, neki se prikazi dugo ponavljaju, a sve medalje s istim motivima nisu se proizvodile u istoj radionici i gradu. Nedostatak godine i žiga otežava njihovo datiranje, ali nam stilske mijene koje se odražavaju na medaljama pomažu barem približno odrediti vrijeme njihove izrade.

4 Izvrstan primjer kipa Gospe s Djetetom bogato ukrašenog zavjetnim darovima iz ninske crkve Gospe od Zečeva vidi se na fotografiji snimljenoj oko 1930. godine. Đ. Vandura – B. Popovčak – S. Cvetnić 1999., str. 65, 269 – popis slika; na oba mjesta pogrešno piše Pečeva umjesto Zečeva.

5 U arhivskim izvorima često se nailazi na takve odluke kaptola, bratovština i crkvinarstva.

6 Zbog njihove jednostavnosti, učestalosti i relativno male materijalne vrijednosti prema njima se uvijek ne odnosi s dužnim poštovanjem. Zaboravlja se da su oni odraz nečije muke i potrebe te da su osobe koje su ih dale u njih možda uložile mnogo s obzirom na mogućnosti.

7 Zanimljivo je da je novina *Gazzetta di Zara* 1843. objavila vijest da je pokojna Elena Andriuzzi, ud. Giorgia Ruffa, ostavila Gospinom oltaru u splitskoj crkvi sv. Filipa Nerija par zlatnih naušnica i veliku zlatnu ogrlicu (kordon) ukupne vrijednosti 42:15 fiorina. Dalmazia 1843., str. 57: *un pajo di orecchini d'oro a campana, ed in un cordone d'oro*. Dalmatinska vlada je rješenjem od 8. veljače odobrila kongregaciji filipina da prihvate njezin legat. Za taj oltar vidi R. Tomić [2001.], str. 28, 33-34.

Kako su svetačke medalje bile namijenjene mnogobrojnim vjernicima, one su većinom izrađivane od neplemenitih metala i legura, a rjeđe od srebra i zlata.⁸ Osim toga, njihovi su autori uglavnom nepoznati i takve medalje nisu uvrštene u kataloge kojima je umjetnička vrsnoća medalja bila u prvom planu.⁹

Kao primjer kako zavjetni darovi mogu biti izvor za proučavanje medaljerstva¹⁰ poslužit ćemo se jednom medaljom iz nekadašnje crkve sv. Barbare u Splitu. Ta se crkva prvi put spominje 5. XI. 1341. i 3. III. 1342. kada se navodi kao orijentir.¹¹ Iz biskupskih vizitacija znamo da je do početka 17. st. bila u dobrom stanju,¹² ali je potom zapuštena, postala je ruševna i bez bogoslužja. Gradski knez Pietro Basadonna (1635. – 1638.) dao ju je popraviti i proširiti te dao na korištenje bratovštini topnika (bombardijera).¹³ Ona je u crkvi ostala do sredine 18. st., tj. između 1732. i 1766. kad je prešla u crkvu sv. Mihovila *in ripa maris*.¹⁴ Kako je crkva sv. Barbare bila tik uz Nadbiskupsko sjemenište (osnovano 1700.) i zato prikladna za svakodnevne pobožnosti njegovih polaznika,¹⁵ prešla je u njegovo vlasništvo. Godine 1766. obišao ju je

8 I. Mirnik 1996., str. 370. O. Krnjak 2010., str. 16. Š. Vrkić 2011., str. 319, 321.

9 Vidi npr. V. Zlamalik 1964. I. Mirnik 1981. H. Göricke-Lukić 1993. I. Mirnik 1996.

10 Da bi obogatila bečki Numizmatički kabinet, a istovremeno imala uvid u to koje se medalje izdaju, austrijska je vlast bila uvela svojevrzni „obvezni primjerak“. Naime carevom odlukom od 7. V. 1839., koja je dekretom Dvorske kancelarije od 30. lipnja, br. 19887-2643, prosljeđena nižim upravnim tijelima, naređeno je da ubuduće bilo privatne osobe, bilo udruženja koja budu dala kovati zlatne, srebrne ili brončane medalje, trebaju besplatno dostaviti jedan brončani primjerak Numizmatičkom kabinetu. Uz to trebaju poslati podatke o metalu od kojeg će medalja biti izrađena. Svi oni koji žele mogu kabinetu poslati i primjerak medalje u plemenitom metalu. Dalmatinski namjesnik W. V. Lilienberg objavio je ovu naredbu proglasom od 24. srpnja, br. 12963-2338. Notificazione 1839., str. 265.

11 J. Stipišić 2002., str. 28, 139. Njezin upravitelj bio je kanonik Frane Petrov kojeg je 1366. naslijedio kanonik Dominik Jeremijin. (V. Rismondo 1965., str. 54-55. F. Bego 1989., str. 79). Godine 1474. spominje se kuća u Ulici sv. Barbare što znači da se crkva nije nalazila na Peristilu. I. Ostojić 1975., str. 165.

12 F. Bego 1989., str. 79-80.

13 G. Novak 1977., str. 221: *In applauso della quale m'ha parso gratificarli, senza niun pubblico aggravo, con la restaurazione et ampliattione della chiesa di S. Barbarach' era tutta ruuinosa e senza officiatura, e con hauerla fatta assignare alla scola medema.*

14 Bratovština se ne navodi u vizitaciji crkve 1732., a 1766. da. F. Bego 1989., str. 80-81. C. Fisković 1971., str. 125; tu pogrešno piše da je vizitacija iz 1766. Dinaričićeva umjesto Garagninova, a isto i na str. 131 – bilj. 17.

15 I. Ostojić 1971., str. 19. D. Farlati 2000., str. 61.

nadbiskup Ivan Luka Garagnin koji u svojoj vizitaciji crkvu naziva *sv. Barbare, sada sv. Jerolima*.¹⁶ Kasnije je promijenila titular u Gospa od Navještenja pod kojim je označena na katastarskom planu iz 1831. godine.¹⁷ Nakon preseljenja sjemeništa 1868. u novu zgradu, stara je prodana na javnoj dražbi 1875. godine. Je li crkva sv. Barbara tada prestala služiti za bogoštovne svrhe nije nam poznato. U svakom slučaju, početkom 20. st. bila je trošna i 1911. kupila ju je splitska općina i dala srušiti.¹⁸

Ne znamo što je crkva imala u trenutku desakralizacije, ali je nesumnjivo da su umjetnine, liturgijski i ostali vrijedni predmeti preneseni i spremljeni. Vjerojatno je dio njih razdijeljen crkvama kojima je nešto od toga bilo potrebno,¹⁹ dok su zavjetni darovi iz Sv. Barbare još uvijek sačuvani u Nadbiskupskom sjemeništu²⁰ (slika 1). Njih tvore kruna, veliki privjesak s medaljom, dva ukrasa s anđeoskim glavicama²¹ i ex voti s prikazima žena i muškaraca u molitvi, portreta žena i muškaraca, djece u povojima, zatim očiju, ruku, nogu i drugih dijelova tijela te jedne ribe i male krune. Zacijelo su bili darivani slici sv. Barbare kojoj je crkva bila posvećena.

Neke ex vote (prvenstveno oči, ruke i noge) teško je vremenski odrediti zbog jednostavnosti prikaza i zato što su kalupi za njihovu izradu mogli biti dugo korišteni.²² Lakše je s ljudskim likovima jer se na njima ogleda moda koja nam pomaže u njihovu datiranju. Ako usporedimo ljudske likove na ex votima iz crkve sv. Barbare s onima iz Kaštela i s Čiova, uočiti ćemo velike sličnosti, ali i razlike u kvaliteti izvedbe. Tako je muškarac koji kleči u stavu molitve i drži nešto u rukama (četvrti slijeva) gotovo identičan onome iz Kaštel Sućurca i iz samostana sv. Križa na Čiovu.²³ Njima je sličan i muškarac treći slijeva, ali

16 Nadbiskupski arhiv u Splitu, sign. S, br. 83, str. 35: *Templum S. Barbarae, modo Divi Hieronymi prope Seminarium*. F. Bego 1989., str. 81.

17 F. Bego 1989., str. 81. S. Piplović 1990., str. 174, 175 – sl. plana, katastarski br. 2283.

18 I. Ostojić 1971., str. 63-64. S. Piplović 1990., str. 174; isto u S. Piplović 2000., str. 292, slika malog trga nastalog nakon rušenja crkve na katastarskom planu iz 1911. na str. 291.

19 To je bila uobičajena praksa jer se tako pomagalo crkvama koje su nešto trebale, počevši od oltara, svijećnjaka, ruha itd. do klupa i slično.

20 Zahvaljujem don Mati Brečiću koji me upozorio na njih, kao i Živku Bačiću na fotografijama.

21 Možda se radi o držačima za perje, cvijeće i slično koji su se pričvršćivali na muške šešire ili na marame i oglavlja kojima su se ukrašavale žene.

22 U Muzeju grada Splita čuva se kalup za izradu ex vota s osam motiva, a datiran je na prijelaz iz 17. u 18. stoljeće. M. Duvnjak 2005., str. 4, 16.

23 M. Duvnjak 2005., str. 32, br. 42. D. Radić 2005., str. 63, br. 44.

nema cvijet kao prethodna dva. Analogiju njima nalazimo među ex votima iz iz katedrale sv. Duje (prvi i treći muškarac zdesna),²⁴ a na ex votu iz udaljenog Blata na Korčuli.²⁵ Žena druga slijeva i četvrta zdesna slične su po odjeći, frizuri i stavu ženi iz Kaštel Gomilice i jednoj s Čiova.²⁶ Žena treća zdesna po frizuri, kroju odjeće, položaju glave i ruku te skraćenim prikazom nogu odgovara liku žene na dva ex vota iz samostana na Čiovu.²⁷ Analogije, ali vrsnije, portretu žene prve slijeva (slika 2) nalazimo u Kaštel Starom i na Čiovu,²⁸ ali u Čari na Korčuli.²⁹ Gotovo identičan portret muškarca s brkovima (prvi zdesna) (slika 3) čuva se u Kaštel Sućurcu.³⁰ Njegovi kvalitetniji primjerci potječu iz samostanu sv. Križa na Čiovu³¹ i Blata na Korčuli.³² Svi istaknuti ex voti mogu se po stilu datirati u 18. stoljeće. Navedeno, a osobito zadnji primjer, govori nam ne samo o mogućnosti proizvodnje ex vota u istoj radionici, nego još više o postojanju predložaka što su korišteni od različitih majstora koji su ih prilagođavali svom umijeću. To se najbolje vidi na portretima žene i muškarca te na prikazu muškarca koji kleči i uz kojeg je cvijet. Dio ex vota ima punce pa bi usporedba sa sličnima mogla otkriti nekog lokalnog majstora, ali to je predmet duljeg istraživanja.

Prigodom nabiranja zavjetnih darova iz crkve sv. Barbare spomenuli smo veliki srebrni filigranski izrađen privjesak s medaljom. Privjesak se sastoji od gornjeg dijela sa simetrično postavljenim stiliziranim lišćem i viticama koji podsjećaju na mašnu (*a fiocco; ffock*), a donji dio je kružnog oblika i u sredini ima medalju s likom sv. Josipa (slika 4). Takvi okrugli privjesci česti su u pučkom i narodnom nakitu, ali ih je manje s gornjim dijelom. Uporabu privjesaka s medaljom ili svetačkim prikazom u sredini kao dio splitske ženske narodne nošnje možemo pratiti još od litografije u knjizi Francesca Carrare iz 1846.

24 G. Borčić 2013., str. 215. Dvije žene koje kleče na podu od pločica i u rukama drže plamteće srce (desna je oštećena i ono nedostaje) očito imaju isti predložak kao i žena iz Kaštel Lukšića. M. Duvnjak 2005., str. 30, br. 40.

25 I. Ivkanec 2003., str. 34, br. 29.

26 M. Duvnjak 2005., str. 34, br. 48. D. Radić 2005., str. 63, br. 42.

27 D. Radić 2005., str. 60, br. 27; 63, br. 41.

28 M. Duvnjak 2005., str. 22, br. 34. D. Radić 2005., str. 66, br. 56.

29 I. Ivkanec 2003., str. 41, br. 55.

30 M. Duvnjak 2005., str. 36, br. 53.

31 D. Radić 2005., str. 68, br. 58.

32 I. Ivkanec 2003., str. 18, br. 16.

pa do fotografija iz prve polovine 20. stoljeća.³³ Zato pretpostavljamo da je privjesak iz Sv. Barbare pripadao nekoj Splitski.

Primjerke nakita iz Dalmacije objavila je već 1911. Natalie Bruck-Auffenberg što je važno radi datiranja određenih oblika, posebno naušnica. Između ostalog, ona je donijela i dva privjeska s umetnutim novcem, odnosno medaljom.³⁴ Dio zavjetnog nakita iz dubrovačkog kraja pokazan je na izložbi o dominikancima u Hrvatskoj priređenoj 2007.-2008. godine.³⁵ Iz mjesta bližih Splitu objavljen je nakit iz nekadašnje katedrale sv. Marka u Makarskoj, ali tu nema okruglih privjesaka ni medalja.³⁶ Iz Trogira i njegove okolice objavljeni su razni zavjetni darovi, uključivo nakit, a među njima su i privjesci s medaljama.³⁷ Također su objavljeni primjerci zavjetnog nakita iz Velog Drvenika među kojima ima privjesaka s medaljama,³⁸ a isto je i s nakitom iz Kaštel Štafilica i Kaštel Novog.³⁹ Osim toga, posebno su obrađeni ex voti iz Kaštela.⁴⁰ Iz Splita gotovo i nema objavljenog zavjetnog nakita jer se njegove slike svode na ilustriranje štovanja nekog nebeskog zaštitnika. Tako je objavljena slika sv. Lucije s njezinim zavjetnim darovima iz crkve Gospe od Dobrića⁴¹ i dio zavjetnih darova iz katedrale sv. Duje.⁴² Nakit se vidi na staroj fotografiji okićene slike Gospe od Pojišana,⁴³ a najviše je objavljen onaj iz crkve Gospe od Zdravlja.⁴⁴

33 S. Ivančić 1998., str. 15-25. Iste slike, ali uvećane, vidi u S. Ivančić 2005., str. 9-26.

34 N. Bruck-Auffenberg [1911.], table s naušnicama: IX, XIV, XXVII, XXVIII, XLIX, XLIV, LV, LVI (privjesci na T. XIV i LVI). U tekstualnom dijelu (str. 41) objavila je sliku dviju žena iz Vrgorca koje nose ogrlice s privjescima u kojima su medalje. U nastavku rada, bez pretenzije na sveobuhvatnost, donosimo izbor literature koja se odnosi na područja bliža Splitu radi boljeg uvida u temu o kojoj je ovdje riječ.

35 Dominikanci 2011., str. 414, 438-445.

36 I. Ivkanec 2001.

37 D. Radić 2005., str. 13, 15.

38 V. B. Lupis 2000., str. 480-488; privjesci s medaljama na str. 480, 484-485.

39 S. Acalija 2007., str. 108-111; privjesak na str. 110. S. Acalija 2014., str. 8-11; ima nekoliko primjeraka privjesaka. M. Duvnjak 2007., str. 93-96; privjesci na str. 95-96.

40 M. Duvnjak 2005.

41 I. Šipić 2006., str. 119.

42 G. Borčić 2013., str. 215.

43 A. Duplančić 2010., str. 168; fotografija je iz 1878. godine.

44 Sliku okićene Gospe od Zdravlja 1934. vidi u A. Crnica 1939., str. 561, 563; desno gore jedan je privjesak tipa na *ffok*. Slike zavjetnih darova na str. 139-145. Dio ih je imao medalje, ali se ne mogu raspoznati njihovi prikazi. Po jedan privjesak na *ffok* vidi se na str. 139 (desno), 145. Oni su očito stariji od onog koji se vidi na Gospinoj slici oko 1960.

Različite varijante privjesaka spominju se u dokumentima od 16. do 18. st.,⁴⁵ a od prve polovine 18. st. prikazane su u bilježnicama u kojima su zlatari crtali predloške za izradu nakita. U jednoj od njih iz prve polovine 18. st., koja se čuva u Museo Correr u Veneciji a odražava francuske utjecaje, vidi se privjesak s križem kojemu je gornji dio *ffok*,⁴⁶ a u zbirci uzoraka iz Biblioteca orafa di Sant'Antonio Abate iz 18. st., također u Veneciji, postoji crtež istog tipa privjeska s križem.⁴⁷ U istoj knjižnici čuva se nacrt ovalnog privjeska sa skromnijim gornjim dijelom,⁴⁸ ali i on slični na one iz Dalmacije. Različitim primjerima još je bogatija zbirka uzoraka iz 1741. što je preko mletačke zlatarske obitelji Cortino dospjela u obitelj Kalogjera iz Blata na Korčuli koja se također bavila zlatarsvom.⁴⁹ Jedan je prikazan u bilježnici dubrovačkog zlatara Matka Delalije iz 1861. godine,⁵⁰ a tradicionalne oblike nakita, odnosno narodni nakit prodavao se početkom 20. st. u Splitu u zlatariji Radić na Voćnom trgu i u zlatariji Valle na Narodnom trgu⁵¹ dok ih je obitelj Pezzi izrađivala još između dva svjetska rata.⁵²

Iz konzultiranih izvora može se zaključiti da su primjeri okruglih privjesaka na *ffok* stariji u odnosu na one bez gornjeg dijela i da se mogu datirati u 18. stoljeće. Zato smatramo da je splitski privjesak također barokni, tj. iz 18. stoljeća.

Osim na ogrlicama, medalje su bile i na krunicama koje nisu služile za ukras, ali su često bile izrađene od vrijednog materijala.⁵³ Uvidom u objavljene inventare zaključujemo da se u 17. i 18. st. medalje na privjescima spominju

Sliku okićene Gospe od Zdravlja oko 1960. vidi u G. Borčić 2016., str. 543; desno gore je jedan privjesak tipa na *ffok*.

45 D. Božić-Bužančić 1963., str. 149-151. D. Božić-Bužančić 1982., str. 115-116.

46 G. Ganzer 1979., str. 47. Ponovljeno u V. B. Lupis 2009., str. 38.

47 P. Pazzi 2010., str. 16. Srebrni primjerak ovakvog privjeska iz Gospe od Škrpjela, datiran u sredinu 18. st., str. 16, 23-24, br. 21, sl. na str. 92-93.

48 P. Pazzi 2010., str. 12. Zlatni primjerak ovakvog privjeska iz Gospe od Škrpjela, datiran u prvu četvrtinu 18. st., str. 27-28, br. 358, sl. na str. 139, 285.

49 V. B. Lupis 2009.

50 I. Lentić 1992., str. 584.

51 Guida 1912., str. 18: *oggetti nazionali d'oro, che i suddetti usano per ornamenti.*

52 I. Lentić 1977., str. 41-42. Primjere pučkog i narodnog nakita iz Muzeja grada Splita vidi u D. Perko Kerum 2016.-2017., str. 118-131. Treba skrenuti pažnju na to da nakit koji je ustupio Arheološki muzej sigurno nije sav iz Splita, nego potječe iz zbirke koje je nabavljao, a one su sadržavale predmete iz različitih dijelova Srednje Dalmacije.

53 D. Božić-Bužančić 1963., str. 155-156. D. Božić-Bužančić 1982., str. 120. U oba rada autorica za medalje piše: *izrađene u filigranu, filigranskom medaljom, najčešće rađene tehnikom filigrana.* Tu joj se očito potkrala greška jer su medalje ili lijevane ili kovane, a

samo u popisima miraza, a ne i u inventarima kuća gdje ih nalazimo samo kao dio krunica, izuzev nekoliko slučajeva kada se spominju odvojeno.⁵⁴ U inventarima su na krunicama zabilježene:

1687. – Anđela, udovica narednika Petra Gaudentija: *Vna corona ... d'ingranate ... con una medaglia d'argento grande, da una parte †, et dall'altra cinque santi; una altra medaglia pur d'argento a fil grana.*⁵⁵
1692. – opat Jerolim Celsi: *Vna corona in articolo mortis, con medaglia di argento.*⁵⁶
1693. – gospodin Franjo Barbieri: *Una corona d'ambra zala con la sua medaglia d'arzeno fatta a filograna; Una corona grande con pietre diuerse lauorate con una medaglia grande lauorata à filograna d'argento;*⁵⁷ *Una corona pur sua con la sua Medaglia d'argento à filograna con perusini d'oro; Una corona d'ambra... con due medaglie una piccola schietta, et altra grande a filo grana.*⁵⁸
1696. – trgovac Antonio Mozzato: *Una corona d'ambra zala, con quattro medaglie di argiento. Unaltra corona, con crocifissetto, e doi medaglie d'argiento pur d'ambra.*⁵⁹
1706. – Ivan Juraj Zobel, zapovjednik grada Splita:⁶⁰ *una Corona piccola d'ambra negra ... con Medaglia d'oro della Madona e Nostro Signore;*⁶¹ *Una Corona, siue Cauallier*⁶² *d'ambra, con le tre rosette di filograna e medaglia; Una Corona d'ambra zalla, con medaglia d'argento a filograna; Altra Corona di Coral rosso, con ... et una medaglia a filograna d'argento; Una Corona di granate negre, con ... medaglia d'argento à filograna; Una Coronetta di legno con Medaglia di latton; Una Corona di legno con diverse medaglie di latton; Una Corona di legno con tre medaglie, cioe una S. Elena, e no-*

mogu biti obješene na ogrlicu ili krunicu pomoću ušice na vrhu medalje ili umetnute u filigranski okvir koji ima ušicu za vješanje.

54 D. Božić-Bužančić 1963. D. Božić-Bužančić 1965. D. Božić-Bužančić 1967.

55 D. Božić-Bužančić 1965., str. 145.

56 D. Božić-Bužančić 1965., str. 150. Hrvatski prijevod inventara, ali na temelju primjerka u Kaptolskom arhivu, s manjim razlikama, donosi L. Katić 1959., str. 90.

57 D. Božić-Bužančić 1965., str. 155.

58 D. Božić-Bužančić 1965., str. 156

59 D. Božić-Bužančić 1965., str. 166. Mozzato je bio doseljenik i imao je dućan na obali uz gradske zidine. A. Duplančić 1991., str. 119-120.

60 Zobel se bavio posuđivanjem novca zbog čega su u njegovoj zbirci nađeni razni zalozi, a među njima krunice (čak devet) i medalje pa ih zato ima toliko popisanih.

61 D. Božić-Bužančić 1967., str. 163.

62 U inventaru ima još nekoliko slučajeva kada se za krunicu (*corona*) rabi i riječ *cavallier*.

- stro Signore d'argento, e la terza di latton;*⁶³ *Una Corona d'ambra zalla con ... una Medaglia grande a filigrana.*⁶⁴
1710. – gospođa Palma, udovica gospodina Ivana Capogrossa: *Una Corona d'ambra nera con Sua Medaglia d'argento à filigrana; Una Corona di Coral rosso con ... una Medaglia d'argento di filigrana.*⁶⁵
1766. – gospođa Magdalena Dražić, ud. Gualeni: *Un Rosario d'ambra con ... una Medaglia ... [ispušteno u članku] a Filogranna d'argento; Una Corona di Coche con Medaglietta d'argento.*⁶⁶
1718. – ljekarnik Franjo Ugolini: *Una Corona bianca con una medaglia d'argento.*⁶⁷
1718. – Vinka Carogeneri: *Una Corona con sua medaglia a filigrana.*⁶⁸
1735. – majstor Luka Vuković: *Una Corona di Coral con ... Medaglia d'argento filo grana.*⁶⁹
1748. – Ivanica Domic: *Una medaglia d'argento ad uso corona da una parte dorata, e dell'altra la Vergine di Loretto non dorata.*⁷⁰
- Odvojeno od krunica opisane su:
1692. – opat Jerolim Celsi: *Vna scatola, entro una medaglia, e rosetta, e reliquiario.*⁷¹
1693. – gospodin Franjo Barbieri: *Due medaglie d'oro con S. Marco grande; Un'altra medaglia pur d'argento sua.*⁷²
1706. – Ivan Juraj Zobel, zapovjednik grada Splita: *Due Medaglie d'argento piccole, et una Madonna di Loretto piccola, pur d'argento;*⁷⁴ *Una Medaglia a filigrana grande;*⁷⁵ *in una Scatola medaglie antiche sette.*⁷⁶

63 D. Božić-Bužančić 1967., str. 164.

64 D. Božić-Bužančić 1967., str. 165. Krunica je bila zalog Margarite Fornara.

65 D. Božić-Bužančić 1967., str. 177.

66 D. Božić-Bužančić 1967., str. 180.

67 D. Božić-Bužančić 1967., str. 193.

68 D. Božić-Bužančić 1967., str. 199.

69 D. Božić-Bužančić 1967., str. 203.

70 D. Božić-Bužančić 1967., str. 207.

71 D. Božić-Bužančić 1965., str. 150. L. Katić 1959., str. 91.

72 D. Božić-Bužančić 1965., str. 155.

73 D. Božić-Bužančić 1965., str. 156.

74 D. Božić-Bužančić 1967., str. 164.

75 D. Božić-Bužančić 1967., str. 165. Medalja je bila zalog redovnice Papalić iz samostana sv. Arnira pa je nesumnjivo bila svetačka.

76 D. Božić-Bužančić 1967., str. 169.

1718. – ljekarnik Franjo Ugolini: *In un'altracartolina una medaglia a filigrana*;⁷⁷
Diuerse Medaglie di numero nouanta tre;⁷⁸ *Una Medaglia d'argento*.⁷⁹

1803. – Viktorija Fedi, udovica Iseppa Bragona: *Una Medaglia d'Argento ...
 pesan Quarti tre Karati 28*;⁸⁰ *una S. Elena ligata in Argento*.⁸¹

Ovi ispisi iz dokumenata važni su za poznavanje medalja u Splitu pogotovo zato što nisu objavljeni nikakvi njihovi katalozi i pregledi koji bi proistekli iz muzejskih/privatnih zbirki ili arheoloških istraživanja. Oni barem donekle pružaju uvid u vrstu materijala od kojih su medalje bile izrađene, zatim jesu li imali okvir u koji su bile umetnute i, što je osobito zanimljivo, koji su prikazi bili na njima.

Prije nego što se na njih osvrnemo, moramo skrenuti pažnju na uporabu riječi *medaglia* u dokumentima. Naime, tijekom 17. i 18. st. ona se ne rabi u današnjem standardnom značenju te riječi već se njome misli, u prvom redu, na antički novac.⁸² Dovoljno je pogledati neko onodobno djelo poput poznatih *Lettera* Giuseppea Antonija Costantinija (1692. – 1772.), talijanskog odvjetnika, pisca i prevoditelja,⁸³ ili prepisku učenih ljudi poput Julija Bajamontija i Alberta Fortisa.⁸⁴ Andrija Ciccarelli za ostavu zlatnika carice Helene (Jelene) iz Sutivana kaže *molte medaglie di oro*, a za Radoša Antuna Michielija Vitturija piše da je imao *non ispregievole raccolta dell'antiche medaglie*.⁸⁵ Francesco Carrara će još 1850. za ostavu novca iz amfiteatra u Saloni napisati da je otkrio *73 medaglie d'argento dell'alto impero di Roma*.⁸⁶ Osim toga, u raznim onodobnim numizmatičkim knjigama riječ *medaglia* odnosi se na antički novac.

Da bismo imali točniji uvid u broj medalja u konzultiranim dokumentima moramo najprije isključiti novac. To je svakako podatak o sedam starih me-

77 D. Božić-Bužančić 1967., str. 192.

78 D. Božić-Bužančić 1967., str. 193.

79 D. Božić-Bužančić 1967., str. 195. Medalja je bila vlasništvo Tome Miloša.

80 D. Božić-Bužančić 1967., str. 209. Medalja je bila zalog Šime Glunčevića.

81 D. Božić-Bužančić 1967., str. 210.

82 Pregledno o rimskim medaljonima Z. Dukat, H. Göricke Lukić, T. Šeparović 2004.

83 G. A. Costantini 1748., str. 51: *Fui condotto da un Signore dilettante di antichità in sua casa, per vedere la sua raccolta di medaglie, ed altre rarità; fra le quali non trovai cosa, che meriti particolar esame*. Čini se da je riječ o zbirci obitelji Capogrosso-Kavanjin. O Costantiniju, koji je objavljivao i pod presudonimom Agostino Santi Pupieni, Dizionario 1984., str. 300-3022.

84 L. Giurgevich 2010., 79, passim.

85 A. Ciccarelli 1814., str. 46 – bilj. 26.

86 L'abate Francesco Carrara 1850.

dalja u kući Zobel 1706. i 93 komada različitih medalja u kući Ugolini 1718. godine. U novac spada i onaj s likom carice Jelene, majke cara Konstantina Velikog, koji je bio veoma cijenjen i tražen u Dalmaciji zbog štovanja sv. Jelene kao zaštitnice od raznih bolesti pa je imao apotropijsko značenje.⁸⁷

U navedenim ispisima, izuzevši novac, zabilježene su 43 medalje. Njima treba dodati nepoznati broj raznih mjedenih medalja na krunici u kući Zobel pa pretpostavljamo da je ukupan broj medalja iznosio oko 50 komada. Na krunicama je uglavnom bila jedna medalja, ali ih je bilo i s više. Trgovac Mozzato je na krunici od jantara imao četiri medalje, a u Zobelovoj ostavštini popisana je krunica s *raznim medaljama* što bi značilo da ih je bilo i više. Gotovo sve medalje bile su srebrne, osim jedne zlatne kod I. J. Zobela i dvije kod F. Barbierija. Zanimljivo je da je srebrna medalja na krunici I. Domić bila s jedne strane pozlačena, a s druge nije. Kod Zobela su bile dvije medalje od mjedi (*latton*) i nekoliko njih na jednoj krunici. Za većinu je medalja zapisano da su umetnute u filigranski okvir pa su kasnije mogle biti upotrijebljene kao privjesci za ogrlice ili neki drugi ukras.

Dokumenti pružaju podatke i o motivima na medaljama, ali su, nažalost, popisivači uglavnom bilježili prikaz samo na jednoj strani medalje. Na dvije medalje bila je Gospa Loretska, na jednoj Krist, a na jednoj Gospa i Krist (sigurno na aversu).⁸⁸ Za jednu je zapisano da je na jednoj strani bio križ, a na drugoj pet svetaca pa je možda riječ o medalji kojoj su na aversu sv. Obitelj sa sv. Anom i sv. Joakimom, a na reversu križ s oruđima Kristove muke (vidi niže). Dvije velike zlatne medalje imale su sv. Marka (*con S. Marco*). To, međutim, nije lik sv. Marka Evanđelista već prikaz krilatog lava, njegova simbola, koji je ujedno bio znamen Mletačke Republike. Zato se on javlja i na medaljama, osobito onima koje je dala izraditi Republika.⁸⁹ Ovom ikonografskom

87 A. Duplančić 2010., str. 163-164, 179. A. Duplančić 2019., str. 436-437; na krunici majke Julija Bajamontija bilo je 1791. nekoliko komada Heleninog novca.

88 Vidi primjere u A. Leoni – F. Fersini 1986., str. 134, 171, br. 70. D. Knez 2001., str. 97, br. 126, 127; 101, br. 135; 111, br. 155, 156; 112, br. 158; 113, br. 159, 160. O. Krnjak 2010., str. 27, br. 2.

89 L. Mezzaroba 2007. P. Voltolina 1998., passim. Brončani primjerak jedne takve medalje iz 1561. (I, str. 545, br. 518), zlatni, ali u u drugim metalima iz 1593. (I, str. 713-714, br. 691), srebrni iz 1593. (I, str. 715, br. 692), itd. Budući da je Barbierijev inventar iz 1693., u obzir bi mogle doći zlatne medalje iz 1603, (II, str. 5-6, br. 843), 1620. (II, str. 55-56, br. 885), 1650. (II, str. 119, br. 946), dvije iz 1688. (II, str. 257-258, br. 1072 i 1073). Premda teže, u obzir mogu doći i velike medalje iz 1651. i 1687. (II, str. 132-135, br. 963; str. 235-236, br. 1054).

repertoaru trebamo još dodati sv. Jelenu premda njezin lik nije bio na medaljama, nego na novcu.

Medalja na privjesku iz crkve sv. Barbare izrađena je od zlata,⁹⁰ a promjer joj je 32 mm. Na aversu je lik sv. Josipa koji drži malog Isusa, a uz rub je skraćeni natpis S · IO SE PH · O · P · N · , tj.: *S(ancte) Ioseph o(ra) p(ro) n(obis)*, odnosno u prijevodu: Sveti Josipe, moli za nas (slika 5). Na reversu je prikaz križa s oruđima Kristove muke (*arma Christi*)⁹¹ i natpis PASS · CHRIS · CONFOR · ME, tj.: *Pass(io) Chris(ti) confor(ta) me*, odnosno u prijevodu: Muko Kristova, okrijepi me (slika 6). To je stih iz poznate euharijske molitve *Anima Christi* koja je prije pripisivana sv. Ignaciju Lojolskom, ali je puno starija i potječe iz 14. stoljeća.⁹²

Prikaz sv. Josipa s malim Isusom kao na ovoj medalji bio je omiljen i izrađivan je više od jednog stoljeća. Tome je zasigurno doprinijelo širenje njegova štovanja nakon Tridentskoga sabora, osobito vezano uz pobožnu i blagu smrt.⁹³ Ovakav prikaz postoji u inačicama na ovalnim i okruglim medaljama, s više ili manje skraćenim natpisom, s različitim motivima na drugoj strani i od različitog materijala (bronca, srebro, zlato), a na njima se ogledaju stilske mijene i vještina medaljera. Radi usporedbe, ovdje ćemo navesti dva ista primjerka iz 17. st.,⁹⁴ jedan iz početka 18. st.,⁹⁵ jedan iz 18. st.⁹⁶ i jedan iz prve polovine 19. stoljeća.⁹⁷

Najsličnija splitskoj medalji jedna je srebrna, s prijelaza 17. u 18. st., s istim natpisom i rasporedom slova te gotovo iste veličine (promjer je 31,5 mm)⁹⁸ (slike

90 Nismo mogli sa sigurnošću utvrditi radi li se o zlatnoj ili o pozlaćenoj medalji.

91 U sredini: križ s dva konopca, pločica s natpisom INRI, trnova kruna s plamtećim srcem u sredini, dvije šake s ranama na dlanovima, dvije noge; lijevo: koplje s bodljikavim privjescima u obliku zvijezda, bič i trska, čekić i kliješta; desno: isopov štap s posudom s octom i spužvom na vrhu, prekrizene Pilatove ruke, mač s odsječenim uhom, vrećica s novcem.

92 I. Cecchetti 1948. Vidi također: *Anima Christi* – Wikipedia.

93 S. Cvetnić [2007.], str. 200-202.

94 O. Krnjak 2006., str. 134-135; na drugoj strani sv. Marija Bistrička, iz Brkača kod Motovuna, bronca. D. Knez 2001., str. 61, br. 54; na drugoj strani sv. Marija Bistrička, iz Starog trga pri Ložu, bronca.

95 D. Knez 2001., str. 81, br. 95; na drugoj strani Krunjenje Bogorodice, iz Ljubljane, bronca.

96 D. Knez 2001., str. 116, br. 166; na drugoj strani sv. Ana s malom Marijom, bronca.

97 A. Leoni – F. Fersini 1986., str. 135, 172, br. 71; na drugoj strani sv. Ana s malom Marijom, iz Gagliano del Capo (južna Italija, provincija Lecce).

98 Internetska stranica Medaglie e monete (http://www.medagliemonete.it/product.php?id_product=2613); na drugoj strani oruđa Kristove muke, srebro.

7 i 8). Djelomično je istrošena, što se osobito vidi na Isusovom licu, linije odjeće izgledaju mekše, a možda je uporaba utjecala i na smanjenje njezine veličine. Razlike se opažaju u kosi sv. Josipa koja je na srebrnoj medalji oblikovana u debelim pramenovima, a na splitskoj se jasno vide vlasi, osobito na čeonom dijelu glave. Osim toga, plašt sv. Josipa na srebrnoj medalji pada na njegovu lijevu ruku i uz tijelo ima udubljene nabore te se nastavlja spuštati tako da se čini kao da tvori rukav. Nasuprot tome, na splitskoj medalji plašt prirodno pada dijelom na lijevu svečevu stranu, a dio je slobodno prebačen preko njegove lijeve ruke.

Ovim medaljama slična je jedna nacrtana u navedenoj korčulanskoj zlatarskoj bilježnici iz 1741. godine. Ona se razlikuje po drukčijem rasporedu slova natpisa (SAN · IOSEPH · O · PRO · N ·), po položaju Isusove glave koja je licem okrenuta prema svecu, a ne frontalno prema gledatelju. Josip, pak, nije zaogrnut plaštem preko ramena, nego je spušten preko sredine njegovih leđa i u bogatim naborima prebačen preko lijeve mu ruke⁹⁹ (slika 9). Po tome joj odgovaraju dva primjerka iste medalje izrađene u srebru u Veneciji u trećoj četvrtini 18. st. koja na reversu ima prikaz krunjenja Bogorodice¹⁰⁰ i medalja izrađena u Rimu početkom 18. st.,¹⁰¹ ali i jedna medalja iz prve polovine 19. st., nađena u Gagliano del Capo.¹⁰²

Treba svakako spomenuti da je jedna ovalna varijanta medalje sv. Josipa poslužila je za izradu srebrnog ex vota koji se čuva u Gradskom muzeju u Makarskoj.¹⁰³

Motiv oruđa Kristove muke na reversu splitske medalje bio je veoma raširen. On se javlja na medaljama ili kao jedna njihova strana ili na medaljama koje na obje strane imaju oruđa Muke. Na toj drugoj strani prikazani su stup i ljestve u obliku slova X, Veronikin rubac, Kristova haljina itd. Kompozicija s križem u sredini nalazi se na reversu jedne medalje iz 18. st.,¹⁰⁴ a zajedno s drugim oruđem Kristove muke na reversu na primjerku s početka 18. st.¹⁰⁵ i

99 V. B. Lupis 2009., str. 37. Treba istaknuti da je crtež medalje prikazan kao negativ, ali je ovdje, radi lakše usporedbe, slika okrenuta.

100 P. Pazzi 2010., str. 30, br. 398, sl. na str. 151; str. 42, br. 19, sl. na str. 270. Autor pogrešno donosi legendu kao: SAN IOSEPHO (ora) PRO N(obis).

101 D. Knez 2001., str. 81, br. 95.

102 A. Leoni – F. Fersini 1986., str. 135, 172, br. 71.

103 I. Ivkanec 2003., str. 44, br. 66.

104 D. Knez 2001., str. 90, br. 112; na drugoj strani sv. Ante Padovanski, nepoznato nalazište, bronca. Isti prikazi na aversu i reversu na medalji iz druge polovine 18. st. iz Gagliano del Capo (južna Italija, provincija Lecce). A. Leoni – F. Fersini 1986., str. 126, 160, br. 47.

105 Š. Vrkić 2011., str. 326, iz Kruševa kraj Obrovca, bronca.

na tri iz 18. stoljeća.¹⁰⁶ Međutim, ovakve medalje, koje su uglavnom veće od 40 mm i malo ovalne, javljaju se i u 17. st.,¹⁰⁷ ali i u prvoj polovini 19. stoljeća.¹⁰⁸ Postoji i treća varijanta prikazâ oruđa Kristove muke koja motive koji se zasebno javljaju na aversu i revrsu objedinjuje na jednoj strani medalje. Osim primjerka iz 1582. godine,¹⁰⁹ u Veneciji je tijekom 16. st. izrađen još niz medalja s takvom kompozicijom¹¹⁰ koja se ponavlja i u 17. stoljeću.¹¹¹ Spomenimo na kraju i medalju koja na jednoj strani objedinjuje oba prikaza oruđa Kristove muke, ali je umjesto Krista njegova haljina, dok je na drugoj strani sv. Obitelj sa sv. Anom i sv. Joakimom. Medalja je iz 18. st., a izrađena je u Rimu.¹¹²

Medalja iz crkve sv. Barbare, vidjeli smo, predstavlja jednu od inačica prikaza sv. Josipa kao i oruđa Kristove muke. O njezinim uzorima i mjestu izrade za sada ne znamo ništa, ali je ipak možemo datirati u 18. stoljeće. Ona potvrđuje da zavjetni nakit predstavlja vrijedan izvor za povijest medaljerstva i povijesti umjetnosti te duhovnog života. Nažalost, osjetljivost predmeta, odnosno njegova vrijednost otežava mogućnost istraživanja, ali se ipak nadamo da će objavljivanje odgovarajućih kataloga zavjetnog nakita otvoriti put širem proučavanju medalja koje su njegov sastavni dio.

106 D. Knez 2001., str. 90, br. 113; nepoznato nalazište, bronca. O. Krnjak 2010., str. 32-33, br. 10; iz Pule, bronca. Internetska stranica ebay (old medal-antica medaglia Anhänger 1700 PASSIO CHRISTI- ARMA CHRISTI | eBay); nepoznato nalazište, bronca.

107 Internetska stranica Devopedia (Arma Christi 6o001 | Medagliette devozionali Wikia | Fandom), Arma Christi 6o001; iz Palanza (sjeverna Italija, provincija Como), bronca.

108 A. Leoni – F. Fersini 1986., str. 133, 169, br. 65; Gagliano del Capo (južna Italija, provincija Lecce).

109 P. Voltolina 1998., I, str. 675, br. 656.

110 P. Voltolina 1998., I, str. 830, br. 806 – str. 848, br. 837 (osim br. 808, 812 i 836).

111 P. Voltolina 1998., II, str. 251, br. 1065 iz 1688; nedatirane str. 406-412, br. 1210-1220.

112 Internetska stranica Devopedia (Arma Christi / Sacra parentela 7o001 | Medagliette devozionali Wikia | Fandom), Arma Christi / Sacra parentela 7o001; nepoznato nalazište, bronca, ispod sv. Obitelji natpis: ROMA.

LITERATURA

- S. Acalija 2007.
Sanja Acalija, *Župna crkva Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Kaštel Štafliču*, Kaštel Lukšić 2007.
- S. Acalija 2014.
Sanja Acalija, *Riznica župe Bezgrešnog Začeca Blažene Djevice Marije u Kaštel Štafliču*, Kaštela 2014.
- F. Bego 1989.
Frane Bego, *Crkvice na sjevernoj strani srednjovjekovnog Splita*, Kulturna baština 19, Split 1989., 65-87.
- G. Borčić 2013.
Goran Borčić, *Povijest pisana svjetlom. Split od Prisce do Adriane I.*, Split 2013.
- G. Borčić 2016.
Goran Borčić, *Povijest pisana svjetlom. Split od Prisce do Adriane III/2.*, Split 2016.
- D. Božić-Bužančić 1963.
Danica Božić-Bužančić, *Umjetnički nakit XVI-XVIII stoljeća u Splitu*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 15, Split 1963., 142-162.
- D. Božić-Bužančić 1967.
Danica Božić-Bužančić, *Prilog poznavanju interijera kuće u Splitu u XVIII stoljeću*, Izdanje Historijskog arhiva u Splitu 6, Split 1967., 125-212.
- D. Božić-Bužančić 1982.
Danica Božić-Bužančić, *Privatni i društveni život Splita u osamnaestom stoljeću*, Zagreb 1982.
- N. Bruck-Auffenberg [1911.]
Natalie Bruck-Auffenberg, *Dalmatien und seine Volkskunst*, Wien [1911.]
- I. Cecchetti 1948.
Igino Cecchetti, „*Anima Christi, santifica me*“, u: *Enciclopedia cattolica I.*, Città del Vaticano 1948., 1341-1342.
- A. Ciccarelli 1814.
Andrija Ciccarelli, *Esame critico sopra la patria di S. Elena imperatrice*, Spalato 1814.
- G. A. Costantini 1748.
Giuseppe Antonio Costantini, *Lettere critiche, giocose, morali, scientifiche ed erudite II.*, Venezia 1748.

- A. Crnica 1939.
Ante Crnica, *Naša Gospa od Zdravlja i njezina slava*, Šibenik 1939.
- S. Cvetnić [2007.]
Sanja Cvetnić, *Ikonoografija nakon Tridentskoga sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb [2007.]
- Dalmazia 1843.
Dalmazia, Gazzetta di Zara, Zara 21. II. 1843., br. 15, 57, rubrika: Impero Austriaco.
- Dizionario 1984.
Dizionario biografico degli Italiani 30, Roma 1984.
- Dominikanci 2011.
Dominikanci u Hrvatskoj, Zagreb 2011.
- Z. Dukat, H. Göricke Lukić, T. Šeparović 2004.
Zdenka Dukat, Hermine Göricke Lukić, Tomislav Šeparović, *Rimski medaljoni u hrvatskim muzejima*, Split 2004.
- A. Duplančić 1991.
Arsen Duplančić, *Trgovina u splitskoj luci u svjetlu nekoliko nacrtu iz XVIII. stoljeća*, Kulturna baština 21, Split 1991., 117-130.
- A. Duplančić 2010.
Arsen Duplančić, *Crkva Gospe od Pojišana do početka XX. stoljeća*, u: *Kapucinski samostan i svetište Gospe od Pojišana u Splitu*, Split 2010., 129-188.
- A. Duplančić 2019.
Arsen Duplančić, *Crkva sv. Jelene na splitskoj Rivi*, u: *Pomorski Split do početka XX. stoljeća*, Split 2019., 435-473.
- M. Duvnjak 2005.
Mirela Duvnjak, *Ex voto: srebrne zavjetne pločice i krune, medaljoni-relikvijari i amuleti kao zavjetni darovi u Kaštelima*, Kaštela 2005.
- M. Duvnjak 2007.
Mirela Duvnjak, *Župna crkva sv. Petra apostola u Kaštel Novome*, Kaštela 2007.
- D. Farlati 2000.
Daniele Farlati, *Stjepan Cosmi sedamdeset drugi splitski nadbiskup*, u: *300. obljetnica splitskoga sjemeništa i klasične gimnazije (1700.-2000.)*, Split 2000., 31-84.
- C. Fisković 1971.
Cvito Fisković, *Dva pravilnika splitskih bratovština na hrvatskom jeziku*, Ča-

- kavska rič 2, Split 1971., 117-147.
- G. Ganzer 1979.
- Gilberto Ganzer, *Un inedito catalogo di gioielli del sec. XVIII del Museo Correr*, Bollettino dei Musei civici veneziani 1-4, Venezia 1979., 46-51.
- L. Giurgevich 2010.
- Luana Giurgevich, *Dall'epistolario di Alberto Fortis. Destinazione Dalmazia*, Pirano 2010.
- H. Göricke-Lukić 1993.
- Hermine Göricke-Lukić, *Medalje i plakete iz zbirke Muzeja Slavonije Osijek: 15.-20. stoljeće*, Osijek 1993.
- Guida 1912.
- Guida illustrata di Spalato e dintorni*, Spalato 1912.
- S. Ivančić 1998.
- Sanja Ivančić, *Sve splitske nošnje*, u: *Spliška grandeca*, Split 1998., 13-30.
- S. Ivančić 2005.
- Sanja Ivančić, *Sve splitske nošnje*, u: *U sjeni svetoga Duje. Spliška grandeca*, Split 2005., 6-35.
- I. Ivkanec 2001.
- Ivanka Ivkanec, *Zavjetni nakit župe sv. Marka u Makarskoj*, Makarska 2001.
- I. Ivkanec 2003.
- Ivanka Ivkanec, *Srebrni votiv*, Zagreb 2003.
- L. Katić 1959.
- Lovre Katić, *Iz knjiga oporuka splitskog kaptola*, Starine 49, Zagreb 1959., 81-104.
- D. Knez 2001.
- Darko Knez, *Svetinjice iz zbirke Narodnega muzeja Slovenije*, Ljubljana 2001.
- O. Krnjak 2006.
- Ondina Krnjak, *Svetačke medaljice iz Brkača kod Motovuna*, Histria archaeologica 35/2004., Pula 2006., 111-143.
- O. Krnjak 2010.
- Ondina Krnjak, *Svetačke medaljice: pobožna znamenja žiteljica samostana Sv. Teodora u Puli*, Pula 2010.
- L'abate Francesco Carrara 1850.
- L'abate Francesco Carrara*, Gazzetta di Zara, Zara 9. IV. 1850., br. 43, dodatak, 2, rubrika: Ultime notizie.

I. Lentić 1977.

Ivo Lentić, *Zlatarska obitelj Pezzi u Splitu*, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske 1, Zagreb 1977., 38-43.

I. Lentić 1992.

Ivo Lentić, *Bilježnica dubrovačkog zlatara Marka Delalije*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 33 (Prijatelj zbornik II.), Split 1992., 575-587.

A. Leoni – F. Fersini 1986.

Antonio Leoni – Francesco Fersini, *Medaglie devozionali delle sepolture della chiesa parrocchiale di Gagliano del Capo – secoli XVII-XX*, Brundisiis res XVIII, Brindisi 1986., 67-173.

V. B. Lupis 2000.

Vinicije B. Lupis, *Liturgijski predmeti u župi sv. Jurja na Velom Drveniku*, u: *Zbornik otoka Drvenika I.*, Drvenik 2000., 467-493.

V. B. Lupis 2009.

Vinicije B. Lupis, *Zlatarska bilježnica obitelji Kalogjera iz Blata na otoku Korčuli*, Peristil 59, Zagreb 2009., 35-43.

L. Mezzaroba 2007.

Leonardo Mezzaroba, *Il leone di San Marco nei conii di medaglie conservati presso il Museo Correr di Venezia*, Rivista italiana di numismatica e scienze affini 108, Milano 2007, 425-466.

I. Mirnik 1981.

Ivan Mirnik, *Talijanska medalja 15-17 stoljeća*, Zagreb 1981.

I. Mirnik 1996.

Ivan Mirnik, *Umjetnost medalje u priobalnoj Hrvatskoj od 15. stoljeća do 1818.*, Prilozi povijesti umjetnosti u Damaciji 36 (Petriciolijev zbornik II.), Split 1996., 361-381.

Notificazione 1839.

Notificazine, Gazzetta di Zara, Zara 20. VIII. 1839., br. 67, 265, rubrika: Impero Austriaco.

G. Novak 1977.

Grga Novak, *Mletačke upute i izvještaji VIII.*, Zagreb 1977.

I. Ostojić 1971.

Ivan Ostojić, *Nadbiskupsko sjemenište u Splitu (1700-1970)*, Split 1971.

I. Ostojić 1975.

Ivan Ostojić, *Metropolitanski kaptol u Splitu*, Zagreb 1975.

P. Pazzi 2010.

Piero Pazzi, *Gioielli di Perasto, Dobrota, Scagliari e Perzagno nelle Bocche di Cattaro (secoli XVI-XIX): con brevi cenni sulla catena „manin“*, Venezia 2010. (Tesori del Montenegro III.)

D. Perko Kerum 2016.-2017.

Darka Perko Kerum, *Od rokoka do secesije. Odijevanje i modni pribor – izbor iz fundusa Muzeja grada Splita*, Split 2016.-2017.

S. Piplović 1990.

Stanko Piplović, *Zgrade sjemeništa i Klasične gimnazije u Splitu*, u: *290 godina klasične gimnazije u Splitu 1700-1990*, Split 1990., 173-194.

S. Piplović 2000.

Stanko Piplović, *Građevine i dobra splitskoga sjemeništa*, u: *300. obljetnica splitskoga sjemeništa i klasične gimnazije (1700.-2000.)*, Split 2000., 289-340.

I. Praničević Borovac 2017.

Ita Praničević Borovac, *Sveci i pomorci. Umjetnička baština pomorske tematike pod zaštitom svetaca*, Split 2017.

D. Radić 2005.

Danka Radić, *Ex voto: zavjetni darovi u Trogiru i okolici*, Trogir 2005.

V. Rismondo 1965.

Vladimir Rismondo, *Registar notara Nikolela iz Augubija*, Izdanje Historijskog arhiva u Splitu 5, Split 1965., 5-63.

J. Stipišić 2002.

Jakov Stipišić, *Spisi splitskog bilježnika Ivana pok. Čove iz Ankone od 1341. do 1344.*, Zagreb 2002.

I. Šipić 2006.

Igor Šipić, *Kult sv. Lucije u pomorski znažnim zajednicama istočnog Jadrana*, Senjski zbornik 33, Senj 2006., 105-133.

A. Škrobonja 2004.

Ante Škrobonja, *Sveti od zdravlja. Ilustrirani leksikon svetaca zaštitnika*, Zagreb 2004.

R. Tomić [2001.]

Radoslav Tomić, *Crkva sv. Filipa u Splitu*, Split [2001.]

Đ. Vandura – B. Popovčak – S. Cvetnić 1999.

Đuro Vandura – Borivoj Popovčak – Sanja Cvetnić, *Schneiderov fotografski arhiv: hrvatski spomenici kulture i umjetnosti*, Zagreb 1999.

P. Voltolina 1998.

Piero Voltolina, *La storia di Venezia attraverso le medaglie I-III*, Venezia – Mestre 1998.

Š. Vrkić 2011.

Š[ime] Vrkić, *Svetačke medaljice iz Kruševa*, u: *Zbornik radova 6. međunarodno-ga numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj ... 2010.*, Rijeka 2011., 319-329.

V. Zlamalik 1964.

Vinko Zlamalik, *Medalja u Hrvatskoj*, Zagreb 1964.

Mrežni izvori

Devopedia: Arma Christi 6o001 | Medagliette devozionali Wikia | Fandom; pristupljeno 7. 2. 2023.

Devopedia: Arma Christi / Sacra parentela 7o001 | Medagliette devozionali Wikia | Fandom; pristupljeno 7. 2. 2023.

Ebay: old medal-antica medaglia Anhänger 1700 PASSIO CHRISTI- ARMA CHRISTI | eBay; pristupljeno 7. 2. 2023.

Medaglie e monete: http://www.medagliemonete.it/product.php?id_product=2613; pristupljeno 11. 12. 2022.

Wikipedia: Anima Christi – Wikipedia; pristupljeno 8. 2. 2023.

UNPUBLISHED PENDANT HONORING ST. JOHN FROM SPLIT

Arsen Duplančić

Summary

This article examines a saint pendant dated to the XVIII century and depicting St. Joseph and the child Jesus (obverse) and a cross with the instruments of Christ's Passion (reverse). The pendant was a votive gift to the Church of St. Barbara in Split which was demolished in 1911. In addition to the pendant, this paper analyzes ex-votos and establishes analogies and the existence of the same templates for some of them. Further, this paper includes archival data on pendants commonly used as part of rosary necklaces.

Key words: votive gifts, ex-voto, jewelry, rosaries, pendants, St. Joseph, instruments of Christ's Passion, Church of St. Barbara, Split

Slika 1. Zavjetni darovi iz crkve sv. Barbare (foto Živko Bačić)

*Slika 2. Ex voto s portetom žene
(foto Živko Bačić)*

*Slika 3. Ex voto s portetom muškarca
(foto Živko Bačić)*

Slika 4. Privjesak s medaljom sv. Josipa (foto Živko Bačić)

Slika 5. Medalja sv. Josipa (Split), avers (foto Živko Bačić)

Slika 6. Medalja sv. Josipa (Split), revers (foto Živko Bačić)

Slika 9. Privjesak s medaljom sv. Josipa u bilježnici iz 1741. godine (foto Vinicije B. Lupis)